www.turkishstudies.net/history

Turkish Studies - Historical Analysis

eISSN: 2667-5552

Research Article / Araştırma Makalesi

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY
Sponsored by IBU

İzmir İşgali Öncesi ve Sonrasında Yaşanan Gelişmeler

The Developments of Izmir Occupation Before and After

Ergenekon Savrun*

Abstract: At the beginning of every century, the great powers of the period made some agreements and arrangements among themselves to share the world and its resources. When the Napoleonic Armies were defeated in the Waterloo Battle of 1815 in the first quarter of the 19th century, Great Britain, Austria, Russia and Prussia determined the world order after the 1815 Vienna Congress, under the leadership of Austrian Prime Minister Klemens von Metternich. Although it seemed like France to be prevented, there was the idea of expelling Turks from Europe behind the scenes. A few years later, the first separatist movements started in the Balkan lands of the Ottoman Empire, and nearly a century later, in the 1912-1913 Balkan Wars, Turks were thrown out of Europe in a bloody way except East of Thrace. Similar events took place in the first quarter of the 20th century. The target this time was again the Turks and they were asked to be expelled from Anatolia. A year after the Balkan War, World War I started in 1914, and the Ottoman Empire fell into danger in Anatolia beyond losing its land on 3 continents. The I. World War I officially ended for the Ottoman State, which was signed on 30 October 1918. Not only during the I. World War, but also before that the Ottoman State experienced great losses of life, property and land in the Balkans, the Middle East and the Caucasus. But perhaps the biggest of the disasters that occurred after Mondros, as a result of the treaties of the Allied Powers, and ignoring the international law of the period in 1919, and it began to be experienced after Izmir and Western Anatolia occupied by Greece. Greece, which has no legal right over the existing territories of the Ottoman Empire and Izmir at that time to strike the Turkish Nation and expel them forever from the Anatolia with the support of England, and they wanted to achieve the Megali Idea goals they had pursued politically for many years. The reflection of the Greek occupation led the Turkish nation to a total struggle under the leadership of Mustafa Kemal Pasha. Many local and foreign archives and periodical documents reveal the catastrophe.

Structured Abstract: There are thousands different types of war in history but some of them can be described as so decisive, impact and complete in their century and geo-political consequences. The Battle of Waterloo was one of them in history. Waterloo absolutely marked the 19th century. The war between Great Britain and France and ushered in an era of peace that lasted just as long. Waterloo was significant because, when the Napoleonic Armies were defeated in the Waterloo Battle of 1815

* Dr. Öğr. Üyesi, Ufuk Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü
Asst. Prof. Dr., Ufuk University, Atatürk Principles and History of Turkish Revolution
ORCID 0000-0001-6582-0374
ergenekonsavrun@gmail.com

Cite as/ Atıf: Savrun, E. (2020). İzmir işgali öncesi ve sonrasında yaşanan gelişmeler, *Turkish Studies - History*, 15(1), 331-343. <https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.23289>

Received/Geliş: 24 June/Haziran 2019

Accepted/Kabul: 03 March/Mart 2020

Copyright © INTAC LTD, Turkey

Checked by plagiarism software

Published/Yayın: 24 March/Mart 2020

CC BY-NC 4.0

in the first quarter of the 19th century, Great Britain, Austria, Russia and Prussia determined the world order after the 1815 Vienna Congress, under the leadership of Austrian Prime Minister Klemens von Metternich. As many historians agreed and focused that Waterloo Battle's impact continued from 1815 to 1914. However, at the beginning of every century, the great powers of the period made some agreements and arrangements among themselves to share the world and its resources. Although the monarchy system wanted to be protected after the Vienna Congress of 1815, the main idea was that expelling Turks from Europe. In 1821 first separatists bloody events started in Ottoman's Balkan territories with Greeks. The Great Powers supported Greek revolution against the Turks. According to Justin McCharty's epic book "Death and Exile" that since 1821 to 1922 more than 5 millions of Muslim-Turks were killed or exiled from the Balkans, Caucasus and its their homelands. Riots from the Ottoman Turks came for the Greeks after almost a decade of bitter fighting and suffering. When the revolution broke out in Greece in March 1821, the insurgents possessed no agreed plan of military action and lacked an accepted leader. Revolts in the Morea in powerful and rich islands like Hydra and Spetses, as well as in various places in Continental Greece, but not in Istanbul (Constantinople) or İzmir (Symrna) yet.

Between December 1821 and January 1822, the Greek National Assembly convened in Epidaurus to declare war against the Ottoman Empire under the support of Russia, Great Britain and France. Bloody revolt uprising against Turkish rule proved to be the first successful national revolt of the nineteenth century. Then all the Balkan nations followed Greeks.

In the 20th century, same events happened in the Ottoman Turks lands but even worse. The target this time was again the Turks and they were asked to be expelled from Anatolia. A year after the Balkan War, World War I started in 1914, and the Ottoman Empire fell into danger in Anatolia beyond losing its land on 3 continents.

Although the First World War ended with the Mondros Armistice of 1918, the war took another 4 years for the Turks. The Navy of the Entente States, consisting of 55 ships, came to the Bosphorus on November 13, 1918 and turned the gun barrels into the Palace. In this case, the Greek government had to get involved personally in the invasion of Turkey, because the Greeks were spoiled by Great Powers since 1821.

Greece even wanted Istanbul to be left to them self. In addition, they put forward the some false thesis in Paris Congress of 1918 that the Greek population is high in order to put his wishes in Western Anatolia in a legal area. Stating that there are no official population statistics regarding Western Anatolia, Greek Prime Minister Elefterios Venizelos presented the texts prepared by the Greek Patriarchate that contained 1,700,000 Greeks living in Western Anatolia as evidence. However, the figures presented by the Ottoman population records and many travelers in different periods reveal that the Turkish population in the region, especially İzmir, is more than the Greek population. At the end occupation started with various excuses in Turkey. Perhaps the most painful of the occupation was happened in İzmir. After the Balkan disaster, hundreds of thousands of Muslim-Turkish people immigrated to Anatolia, suffering from poverty, illness and great dramas, and forced migration. These people, who lost their homeland, their homes and their families just a few years ago, experienced another trauma and again became a refugee in their home country. Occupation, revolts and events were not limited to İzmir alone. Turkey had around the war and struggle. The eyes of Greece were everywhere. Propaganda and calls were made through churches to join and fight with the troops of Greek soldiers and officers. On August 3, 1921, Fener Greek Patriarch Deputy went to the balcony of the Patriarchate and made a speech about the achievements of the Greek army. The Patriarchate, which issued a new statement on September 17, 1921, was actually calling on the Greeks of Istanbul to help the Greek army.

After all, Muslim and non-Muslim rights, which have lived side by side with Muslim-Turks and generally in peace for centuries, were then asked to be used as a political pawn against the

Ottoman State in line with the imperialist interests and ambitions of the Western States. Both the Entente States and its ally, and Germany, who knew the opportunity of the Ottoman State to fall out of power in every field, had only one purpose, which was to divide the Ottoman State and seize it. Everything actually started here in İzmir and ended here.

In this study, the above mentioned subjects will be tried to be explained based on the archive documents.

Key Words: İzmir, Occupation, Greek Atrocities, War of Independence, Ottoman.

Öz: Her yüzyılın başında dönemin büyük güçleri dünyayı ve kaynaklarını paylaşmak için kendi aralarında bir takım anlaşmalar ve düzenlemeler yaparlar. 19. yüzyılın ilk çeyreğinde Napolyon Orduları 1815 Waterloo Savaşında yenilince, Avusturya İmparatorluğu Başbakanı Klemens von Metternich önderliğinde, Büyük Britanya, Avusturya, Rusya ve Prusya devletleri 1815 Viyana Kongresi sonrasında dünya düzenini belirlediler. Önlenmek istenen Fransa gibi görünse de perde arkasında Türklerin Avrupa'dan atılması fikri vardı. Birkaç yıl sonra Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkan topraklarında ilk ayrılıkçı hareketler başladı ve yaklaşık yüzyıl sonra ise 1912-1913 Balkan Savaşlarıyla Türkler Trakya'nın Doğusu hariç Avrupa'dan kanlı bir şekilde atılmıştır. 20. yüzyılın ilk çeyreğın de benzer olaylar yaşandı. Bu seferki hedef yine Türklerdi ve Anadolu'dan da atılmaları istenmiştir. Balkan Harbinden bir yıl sonra 1914'de I. Dünya Savaşı başladı ve Osmanlı İmparatorluğu, 3 kıtada topraklarını kaybetmesinden de öte Anadolu'da tehlikeye düştü. I. Dünya Savaşı Osmanlı Devleti için resmen 30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması ile son bulmuştur. Sadece I. Dünya Savaşı'nda değil onun öncesinde de Osmanlı Devleti Balkanlar, Orta Doğu ve Kafkaslarda büyük can, mal ve toprak kayıpları yaşamıştı. Ancak yaşanan felaketlerin belki de en büyüğü Mondros'tan sonra İtilaf Devletlerinin antlaşmaları sonucunda ve dönemin uluslararası hukukunu yok sayarak 1919 yılında İzmir ve Batı Anadolu'yu Yunanistan'a işgal ettirmesinden sonra yaşanmaya başlandı. Gerek İzmir ve çevresinde gerekse de Osmanlı Devleti'nin o zamanki mevcut toprakları üzerinde hiçbir yasal hakkı bulunmayan Yunanistan başta İngiltere'nin desteğiyle Türk Milletine son bir darbe vurarak ebediyen Anadolu coğrafyasından atmak ve uzun yıllardır siyaseten peşinde koştukları Megali İdea hedeflerini gerçekleştirmek istiyorlardı. Yunan işgalinin yansıması Türk Milletini Mustafa Kemal Paşa önderliğinde topyekûn bir mücadeleye sevk etmiştir. Yerli ve yabancı birçok arşiv ve döneme ait basılı belge yaşanan felaketi gözler önüne sermektedir.

Anahtar Kelimeler: İzmir, İşgal, Yunan Mezalimi, İstiklal Harbi, Osmanlı.

Giriş

Osmanlı Devleti gücünün doruğunda olduğu 15. yüzyılın ikinci yarısı ve 16. yüzyılın neredeyse tamamındaki dönemlerde üç kıtaya hükmeden ve mevcut devletler sisteminde de en çok söz sahibi olan bir devlettir. Ancak coğrafi keşiflerin ve Avrupa'da yaşanan Rönesans ve reform hareketlerinin gerisinden kalmasından dolayı eski gücünü özellikle de askeri gücünü kaybetmiş gerilemeye ve 19. yüzyılda da parçalanmaya doğru gitmiştir. 1789 Fransız Devriminin ardından ortaya çıkan milliyetçilik akımlarında da en çok etkilenen devlet Osmanlı olmuş ve en çok etkilenen bölge de Balkanlar olmuştur. Yüzyıllarca hüküm sürdüğü Balkanlar Çarlık Rusya'sının dünya üzerindeki Ortodoks ve Slavların hamiliğini yaptığını öne sürmek için ortaya attığı Panslavizm hareketiyle Balkan halkları kışkırtılarak Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklanmaları sağlanmıştır. Öncelikle Sırp isyanları başladı ancak Sırp isyanları siyasi olmaktan öte bölgedeki Osmanlı yönetici ve askerlerinin sıkı ekonomik uygulamalarına karşı yapılan isyanlar niteliğindedir. 1821'de Mora'da başlayan Yunan isyanı ise bambaşka biçimdedir. Başta Rusya olmak üzere İngiltere ve Fransa'nın

da desteğini alarak siyasi anlamda egemenlik ve bir devlet kurma hayalini 1830'da başardılar. Yunanlıları takip eden diğer Balkan halkları da birer birer isyan etmeye başladılar, bu isyanlar zamanla Osmanlı'nın neredeyse bütün bölgelerine yayıldı. Ermeniler Doğu Anadolu ve Güney Anadolu'da ve hatta İstanbul'da, Araplar kendi bölgelerinde ve azınlık olarak yaşayan her toplum Osmanlı Devleti'ne Batının da desteği ile isyan etti ve kendi devletleri kurma yoluna girdiler.

1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi ve 1912 I. Balkan Harbi Osmanlı Devleti için tam bir felaketle sonuçlandı. Özellikle Ruslar ile süren yıpratıcı savaş ve komitacı çeteler ile mücadele devleti maddi anlamda da çok sarsmıştı. Diğer Batılı devletlerin sürekli taviz istekleri ve sınırsız siyasi, ekonomik ve sosyal sorun artık yolun sonunun geldiğini bildiriyordu. Balkan Harbinde Karadağ gibi bir küçük devlete yenilmenin dünya siyasetinde ve askeri alanda pek çok menfi durumu yaratacağı aşikârı.

Diğer yandan Dünya'da hızla büyük bir savaşın eşiğine gelmişti. Ham madde ve yeni keşifler konusunda İngiltere ve Fransa'nın çok gerisinde kalan Almanya her şeye rağmen askeri gücünü ve ekonomisini neredeyse İngiltere ile yarışır hale getirmişti. Özellikle de donanma gücü İngiltere'yi çok tedirgin ediyordu. Fransa ise 1870'de Sedan'da o zamanki adı Prusya olan Almanya'ya karşı tarihinin en ağır mağlubiyetlerinden birisini almıştı ve Alman tehdidi kapı komşusuydu. Yine Batılı Devletler Osmanlı Devleti'ni artık ittifak yapılmaya değer bir güç olarak görmemekteydiler. Uzun yıllar Osmanlı Devleti'ni Rusları engellemek için bir tampon güç olarak gören İngiliz dış politikası, Liberal Parti başkanı William Edward Gladstone'nun 1868'de Büyük Britanya Başbakanı olmasıyla, 180 derece tersine döndü. Bundan sonra da bütün gözler Osmanlı Devleti'ni bitirerek pay kapma savaşına büründü.

1. I. Dünya Savaşı Öncesindeki Siyasi Durum

Balkanların kaybı gerek Osmanlı devlet erkânında gerekse de sivil halkın üzerine adeta bir karabasan gibi çökmüştü. Askeri okullarda ant içiliyor ve bir gün muhakkak tıpkı Edirne gibi kaybedilen topraklar geri alınacak diye ateşli konuşmalar yapılıyordu. Kaybedilen Ege Adaları Osmanlı subaylarının hep aklındaydı. Yunan Averof zırhlısına karşı pek bir başarı sağlayamayan Osmanlı Donanmasının güçlenmesi için İngiltere'den paraları da peşin ödenerek iki dretnot sipariş edildi. Zırhlıların adı dahi belirlenmişti. Armstrong Tersanesinde Sultan I. Osman, Vickers Tersanesinde ise Reşadiye bulunmaktaydı. Ancak İngiltere yaklaşan Büyük Savaşı ve Almanların deniz gücü olma yolunda olası bir Türk ittifakına karşı 3 Ağustos 1914 tarihinde paraları peşin ödenen zırhlılara el koyduğunu resmen Osmanlı Devleti'ne bildirdi. Uluslararası hukuka da aykırı olan bu tek taraflı kararın nedeni dönemin İngiltere Denizcilik Bakanı Winston Churchill tarafından da belirtildiği gibi; "Alman Donanmasının İngiliz Donanmasına üstünlük kurabileceği korkusundan" başka bir şey değildi (Kandaş, 2017: 2). Bu durum İngiltere'ye duyulan güvensizliği iyice arttırmış hatta halk arasında da nefret boyutuna ulaşmıştı. Gerginleşen siyasi durum diğer Büyük Güçleri ve Osmanlı Devleti'ni ittifak arayışlarına itmeye mecbur etti. Büyük Güçler Osmanlı ile ittifaka pek yanaşmazken Balkanlarda yeni bağımsızlığını kazanmış devletler bile Osmanlı Devleti ile ittifaka sıcak bakmadı. İngiltere, Fransa, Rusya, Romanya, Yunanistan ve Bulgaristan'dan olumsuz cevaplar aldı Osmanlı Devleti. Tek bir çareyi ise dönemin hükümeti ve yöneticileri Almanya ile ittifakta buldu.

Öte yandan Almanlar 1 Ağustos 1914 tarihinde Ruslara savaş ilan etti, bir gün sonra 2 Ağustos 1914'de İstanbul Yeniköy'deki Sadrazam Said Halim Paşa'nın yalısında Türk-Alman ittifak görüşmesi yapıldı. Görüşmeye Almanya'yı temsilen Alman Büyükelçisi Freiherr von Wangenheim, Osmanlı'yı temsilen de Said Halim Paşa, Enver Paşa, Talat Paşa ve Halil Bey bulunmaktaydı. Çaresiz kaldığına inanan İttihat ve Terakki'nin lider kadrosu bu ittifak antlaşmasını o gün aralarında imzaladılar (Genelkurmay, 1991: 47). Almanlar için büyük bir fırsat doğmuştu, Osmanlı Devleti'ni bir an önce savaşa çekmekteydi sıra. Akdeniz'de seyir halinde olan, İngiliz ve Fransız donanmalarının da peşinde olduğu SMS Goben ve SMS Breslau adlı iki Alman savaş zırhlısı Alman

Deniz Kuvvetlerinden 10 Ağustos 1914 saat 12:10'da aldıkları; "Goben'in mümkün olduğu kadar çabuk Çanakkale Boğazına girmesinin büyük önemi var" gizli mesajı üzerine Alman gemileri rotasını hızla Türk Boğazlarına çevirdi. Gemiler aynı gün saat 17:17'de Çanakkale Boğazına giriş yaptı, 19:35'de de Çanakkale açıklarına demirlediler.

Gemilerin Türk Boğazlarına girişi en çok İngilizlerin müttefiki Rusları tedirgin etti. Hem Ruslar hem de İngiliz ve Fransızlar Türk hükümetine gemilerin ve personelin 24 saat içerisinde teslim edilmesi için nota verdi. Bu oldubitti durumu hükümet içindeki bazı isimleri de tedirgin ediyordu. Hatta Almanya ile ittifaka şiddetle karşı çıkanlar dahi vardı. Yine 10 Ağustos 1914 gecesi Said Halim Paşa'nın yalısında yapılan toplantıda acil bir karar alınması gerektiğini bildiren ve Alman gemilerine geçiş izni veren Enver Paşa, Alman Büyükelçisi Wangenheim'in; "Eğer gemilerimiz ve mürettebatı teslim edilirse Almanya'nın Ruslar ile anlaşarak Osmanlı Devleti'ni bölüşürüz" tehdidi ile karşılaşmıştır. Devreye giren Halil Bey bir öneri sunarak gemilerin Osmanlı Devleti tarafından satın alınmasını dile getirdi ve seksen milyon Mark'a karşılık gemiler satın alındı. Goben'e Yavuz, Breslau'a da Midilli adı verildi. Hatta Kastamonu Kız Sanat Okulu öğrencileri Yavuz'un bayrağını özel olarak dikti. Verilen adlardan da anlaşılacağı gibi dokuzuncu Osmanlı Sultanı olan Yavuz Sultan Selim'in adının verilmesi onun güçlü dönemine duyulan özlem iken, Midilli ise resmîyetle Osmanlı toprağı olan ancak Yunan işgali altında bulunan Türk adası Midilli olmasıdır. Görüldüğü gibi İngiltere'nin hukuka aykırı bir şekilde gemileri gaspı ve Balkanlar'da bir iki sene önce yaşanan gelişmeler Osmanlı Devleti'ni Almanya'nın eksenine çekti. Birkaç ay sonra da Karadeniz'de manevra ve tatbikat bahaneleri ile Türk Bayrağı çekilmiş ancak Alman amiral ve denizcilerinin de bulunduğu savaş zırhlılarının Almanya'nın gizli emriyle Rus limanlarını vurmasıyla Osmanlı Devleti resmen savaşa girmiştir (Kandaş, 2017: 2).

Şu bir gerçek ki "Hasta Adam" denilen Osmanlı Devleti'nin Türk Ordusu birçok cephede kahramanca çarpıştı ve savaşın uzamasına neden oldu. Alınan başarıların haricinde Almanya ve Bulgaristan'ın havlu atmaları, Türk tarafı için de Nablus Savaşı'nın kaybedilmesi Osmanlı Devleti için I. Dünya Harbi'nin sonu demekti. Çanakkale'den tanışan Mustafa Kemal Paşa ve Alman General Liman von Sanders'in yolu bir kez daha Suriye'de Yıldırım Orduları çatısında kesişti. Çanakkale'de olduğu gibi bu sefer de Mustafa Kemal Paşa haklı çıkmıştı, düşmanın asıl taarruz edeceği bölgeyi önceden belirtmişti ancak ne Enver Paşa ne de Liman von Sanders dinlememişti kendisi. VII. Ordu Komutanı Mustafa Kemal Halep'e gelerek bir savunma hattı kurulmasını emretti, fakat evlerden Osmanlı askerlerinin üzerine ateş edildiğine şahit olunca, yeni cepheyi Halep'in kuzeyi olarak belirledi. Bugünkü Hatay'ı da içine alacak şekilde yapılan savunmada İngilizler durduruldu. Mustafa Kemal Paşa'nın deyişiyle bu hat "Türk süngülerinin çizdiği sınır" olacaktı (Akşin, 2002: 65).

Alman General bu kez ülkesine kaçarcasına dönüyordu ve Mustafa Kemal'e; "Artık bu savaş bitti, kaybettik" deyince, yine Mustafa Kemal Paşa; "Savaş sizin için bitmiş olabilir ancak bizim için esas şimdi başlıyor" sözleri 3 Kasım 1918 Musul ve 15 Mayıs 1919 İzmir'in işgalleriyle ne kadar haklı olduğunun en büyük kanıtı oldu.

II. İstanbul ve İzmir'in İşgal Süreci

"Güzel İstanbul, gönüllerde yer tutan şehir. Dört yıllık savaştan sonra senin şefkatli kucağına can atan, güzelliğine tutkun, lacivert renkli göklerine vurgun benim gibi biçarenin seni terk edişi ne büyük bir zorluktur bilir misin? Savaşta yiğitçe çarpışan asker evlatların hor görülüyor. İş başındaki oğulların ise nankör, duygusuz, namussuz. Hükümet daireleri yabancıların uşağı. İşte ben bunun için seni ağlaya ağlaya terk ediyorum" (Ergül, 2014: 78). Hüsrev Gerede vatani kurtarmak için Samsun' hareket eden Mustafa Kemal'in karargâh subayı böyle dert yanıyordu Türk Milletinin başkentine ve yetkililerin tavırlarına.

İkinci bir Gladstone diyebileceğimiz İngiliz Başbakan Lyod George da Türkleri Anadolu'dan tamamen Asya'nın içlerine atmak ve hatta tamamen tarihten silmek isteyen duygu dünyasının ülkesinin dış politikası haline getirmişti diyebiliriz. Büyük Savaşın hemen bitiminde 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi imzalandı. Mütarekenin 7. maddesine göre de İtilaf Devletleri eğer gerekli görürlerse güvenlik gerekçesiyle istedikleri bölgeyi işgal edebileceklerdi. 55 gemiden oluşan İtilaf Devletleri'nin donanması 13 Kasım 1918'de İstanbul Boğazına geldi ve top namlularını Saraya çevirdi.

Yunanistan ise; Paris Barış Konferansı henüz başlamadan ilettiği bir nota ile Meis Adası ve Marmara Denizi'nin batısı arasında çizilecek hattın batısında kalan tüm Batı Anadolu topraklarını istiyordu. İngiltere'nin de açık desteği ile cesaret bulan Yunanistan İstanbul'u dahi kendisine bırakılması istemekteydi. Bununla birlikte Batı Anadolu'daki isteklerini de hukuki bir alana oturtmak için Rum nüfusun fazla olduğu tezini ortaya sürdü. Batı Anadolu'ya ilişkin resmi nüfus istatistikleri olmadığını ifade eden Venizelos, Rum Patrikhanesince hazırlanmış olan ve Batı Anadolu'da 1.700.000 Rum yaşadığını içeren metinleri iddialarına kanıt olarak sunmaktaydı. Oysaki Osmanlı nüfus kayıtlarında ve birçok gezginin farklı dönemlerde sunmuş olduğu rakamlar, başta İzmir olmak üzere bölgedeki Türk nüfusun Rum nüfusa oranla daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Hatta Duyun-u Umumiye-i Osmani İdaresi tarafından 1881 yılında görevlendirilmiş Vital Cuinet'nin hazırlamış olduğu istatistiğe de Aydın Vilayetindeki İzmir, Manisa, Aydın, Denizli ve Muğla'da Türk nüfusunun toplamı 1.093.334 iken Rumların toplam nüfusu 208.893'dür. En kalabalık oldukları İzmir'de bile 237.795 Türk'e karşılık, 130. 957 Rum nüfusu bulunmaktadır (Tinal & Arıcıoğlu, 2018: 513-514).

Galip taraf İtilaf Devletleri'nin sömürgeci yayılması dizginlenemezcesine bir hale bürüyordu. Savaş öncesinde yapılan gizli anlaşmaların hepsinde söz konusu olan toprak ve ganimet Osmanlı mirasıydı. Türklere düşmanlığı ile bir başka meşhur İngiliz yetkili Harold Nicolson, İngiliz Dışişleri (Foreign Office) gizli arşiv belgelerinde; dağılmış olan Osmanlı Devleti'nin gücünü tamamen kaybetmiş bir şekilde ayaklarının altında yattığını, halife-sultanın da İngiliz topraklarının insafına kaldığını dile getiriyordu (İngiliz Dışişleri Arşivi, FO 371/4157/88757).

Dahası İtilaf Devletlerinin ateşkes antlaşmasına sadık kalmayacakları 13 Kasım 1918 İstanbul'un işgaliyle belli olmuştu. İşgali gerektirecek herhangi bir durum olmamasına karşın 3 Kasım'da Musul, 9 Kasım'da İskenderun'un işgal edilmesi halkta ve milliyetçi subaylar üzerinde var olan tedirginliği daha da arttırdı. Elde kalan topraklar muhakkak korunmalıydı. Mondros Mütarekesinin ağır maddelerin de üstünde gelişen bu işgallere iktidarda bulunan Ahmet İzzet Paşa ve Tevfik Paşa hükümetleri herhangi bir ciddi tepki ya da nota veremediler. İtilaf Devletleri sanki kendilerine bağlı bir toprak parçasına normal şekilde asker gönderiyormuş gibi, İstanbul'a asker çıkartacaklarını bildirdiler. İstanbul hükümetinin ne amaçla asker göndereceksiniz sorusuna bile doğru dürüst cevap verilmedi.

İşgalin ayak sesleri Kasım'ın 1'inde zaten kendisini belli etmişti. Çanakkale mağlubiyetini unutamayan İngiliz ve Fransızlar ilk iş olarak Çanakkale Boğazındaki tahkimatları intikam alırcasına tahrip ve işgal telgrafını 1 Kasım'da İngiliz Kumandan Milne'nin telgrafıyla aldı. Durumdan haberdar edilen Fransız Kumandanı Franchet d'Esperey' de İngilizlerden bir an önce İstanbul'a varmak için adeta yarışarcasına Boğaz'a doğru harekete geçti. General Milne Fransızların niyetini anlayınca İtilaf Devletlerinin taleplerini usulüne uydurmak ve mütarekeyi uygulamak amacıyla İstanbul'a derhal yüksek rütbeli bir sömürge subayı atanması gerektiğini İngiltere'deki üstlerine bildirdi. Böylelikle bu göreve de bir anlamda kendisini aday gösteriyordu çünkü bölgedeki en yüksek rütbeli asker kedisidi (Bozkurt, 2014: 3).

İngiltere, Fransızlardan çok daha iyi bir işgal stratejisi ve planı geliştirmişti. İngiliz Savaş Bakanlığı Kumandan Milne ve Wilson'a kesin emin olarak mütareke ahkâmının uygulanması sırasında Osmanlı hükümetinden gelebilecek şikâyetlerin dikkate alınmaması ve kesinlikle Türk

yetkililer ile tartışmaya girmeden ve tolerans gösterilmeden yollarına devam edilmesi tembihleri yapılmıştı (Bozkurt, 2014: 10). Bir başka örnek ise Güney Cephesinde yapıldı. Adana, Maraş, Antep ve Urfa bölgeleri ilk başta İngiliz işgaline uğradı fakat bölgedeki Türk mukavemetinin sert olacağını anlayan İngilizler bu bölgeleri Fransızlara bıraktı. Fransız ve yine onların silahlandırıp üniforma verdiği Ermeni çetecilerine karşı Güney Cephesi çok sert mukavemet edince Fransız ve Ermeniler ağır kayıplar vererek buralardan çekilme zorunda kaldılar.

İstanbul'da bir de tipik İngiliz sömürge komiserliği kuruldu, başında da Amiral Calthorpe getirilirken yardımcısı da Amiral Richard Webb oldu. Fransız Yüksek Komiseri ise Amiral Jean Amet oldu (Bozkurt, 2014: 15).

Yukarıda yazılanlardan da anlaşılacağı gibi, Türklere karşı Mütarekenin imza sürecinde takınılan tavır tamamen sahteydi ve gereğinden fazla da iyimser davranmışlardı. İngiliz temsilcisi Amiral Calthorpe o kadar nezaket göstermişti ki, Türk heyeti başkanı Hüseyin Rauf (Orbay) 1913 yılında İngilizlerin parası peşin ödendiği halde gemileri teslim etmediklerini unutturcasına İngiliz söz ve vaatlerine kanmıştı. Bu gereğinden çok fazla iyimserlik sadece Türk delegasyonunda değil Osmanlı'nın neredeyse bütün saltanat ve hükümet yetkililerince de mevcuttu.

Durumun hiçte böyle olmadığı çabucak anlaşıldı ama artık çok geç kalınmıştı. Fransız General Franchet d'Esperey bir Rum'un hediye ettiği bir atın üzerinde İstanbul'a azınlıkların büyük taşkınlıkları arasında girdi. Sultan Vahideddin ise 24 Kasım 1918 tarihinde de Londra menşei Daily Mail gazetesine şu demeci verdi: "İngiliz milletine karşı beslediğim saygı ve hayranlık, bana, babam Abdülmecid'ten miras kalmıştır. Ülkeme İngiltere arasındaki dostluğu güçlendirmek için elimden geleni yapacağım."

Osmanlı Hristiyanlarının taşkınlık ve azgınlıkları iyiden iyiye artmıştı. Müslüman-Türk yönetiminin artık kesin son bulduğunu düşünerek İstanbul'un birçok bölgesinde eylemler yapıyorlardı. Rum ve Ermenilerin hepsi olmasa da birçoğu Müslüman ve Yahudilere öteden beri besledikleri ancak gizli tuttıkları kin ve nefret artık aleni gün yüzüne çıkmıştı. 13 Kasım'da İtilaf Devletlerinin donanmaları Boğaz'da görününce çılgınlar gibi kutlama yapıp İtilaf ordularını çiçeklerle "kurtarıcılarımız geldi" diyerekten karşıladılar. Fransız Amirali Jean Amet bazı Yunanlı subaylarla 17 Kasım Pazar günü, Pangaltı'ndaki Rum Ortodoks kilisesine ayine katıldı ve şunları söyledi: "Kendi komutam altındaki subaylarla erler, Türkiye'deki Rumlara, kendi anayurtlarında, Partheon'dan bir zeytin dalı getirmişlerdir... Yunan yönetimi size Yunan bayrağını getirmeyi başarmıştır. Bu bayrak, tarihte kalıcı bir düzensizlik kaynağı değil, barış ve gönencin sembolüdür. Biz buraya (İstanbul'a) kalıcı değil, zeytin dalını getirmiş bulunuyoruz" (Sonyel, 2012: 29-31). Görüldüğü gibi Yunanistan amaca giden maşa olarak kullanılacaktı. Saltanat ve çevresinin ise tek derdi İstanbul'daki huzur ve saltanatıydı.

Ayrıca Salahi Sonyel'in Kaygılı Yıllar adlı eserindeki İngiliz arşiv belgelerinde, İngiliz yüksek komiser yardımcısı Amiral Richard Webb, "Vahideddin'in büsbütün İngiliz yanlısı eğilimleri olan bir padişah" olarak nitelendiriyor. Vahideddin'in yaranmaları ve İngiliz sömürge yönetimi ile olan ilişkisi Osmanlı Meclis-i Mebusan'ın dağıtılmasına bile yol açtı. İstanbul resmen işgal altındaydı, ne saltanatın ne de İstanbul hükümetinin hiçbir ağırlığı ve yetkisi kalmamıştı (Sonyel, 2012: 30).

Saltanat ve hükümet işgallere sessiz kalırken, Türk gençliği ve bazı Türk subayları önceden beri zihinlerinde olan yeniden karşı koyma ve milli mücadelenin yapılması gerektiği düşüncelerini yavaş yavaş sokağa ve yakın etrafına dökülmeye başlamışlardı. Örneğin Mustafa Kemal Atatürk 1 Nisan 1937 tarihli Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan mülakatında şunları söylemiştir: "Ben, 1919 yılı Mayıs içinde Samsun'a çıktığım gün elimde, maddi hiçbir kuvvet yoktu. Yalnız büyük Türk Milletinin soyluluğundan doğan ve benim vicdanımı dolduran yüksek ve manevi bir kuvvet vardı.

İşte ben bu ulusal kuvvete, bu Türk milletine güvenerek işe başladım. Ben Türk ufuklarından bir gün kesinlikle bir güneş doğacağına, bunun sıcaklık ve kuvvetinin bizi ısıtacağına, bundan bize bir güç çıkacağına o kadar emindim ki, bunu adeta gözlerimle görüyordum” (Cumhuriyet Gazetesi, 1. 4. 1937). Mazhar Müfit Kansu da Erzurum’dan Ölümüne Kadar Atatürk’le Beraber başlıklı eserinde şunları söylemektedir: “Milli dava, ancak bu inan, bu irade ve kararlılıkla gerçekleştirilecektir. Yaşamayı ve muzaffer olması gereken naçiz şahıslar değil, milli kurtuluşu temin edecek olan fikirlerdir (Kansu, 2008, 203).

İşgalci emperyalist güçlerin faaliyetlerine ilk tepkiler Darülfünun öğrencileri ve hocaları tarafından verildi. 11 Aralık 1918 tarihinde karşı direniş hareketinin içinde bulunan öğrenciler şu açıklamayı yaptılar: “Devlet ve milletin geçirdiği bu en müşkül ve tarihi anlarda bütün âlemi insaniyet ve medeniyete karşı vatanın ali hukuk menafini temin için sarf edilen gayretleri müşterek bir gaye uğrunda birleştirmek amacıyla kurulan Milli Kongre” başta Tıp öğrencileri tarafından kurulmuş ve bazı toplantılar gerçekleştirmiştir. İşgal kuvvetlerinin haksız uygulamalarına karşı ise diğer bir başkaldırı Boğazlıyan Kaymakamı Kemal Bey’in cenaze töreninde gerçekleşti. İşgal kuvvetlerine yaranmak için Divan-ı Harp Mahkemelerinde haksız yere infaz edilen Kaymakam Kemal 10 Nisan’da idam edildi. Bu durumu protesto etmek isteyen Tıbbiyeliler Gaziantep’li Faik Ahmet (Taşcıoğlu)’nun ateşli konuşmasından sonra büyük bir tören düzenlendi. İngiliz işgal kuvvetleri hernekadar tedbir amaçlı okul çıkışını kapatsa da öğrencilerin çoğu okuldan kaçmayı başardı ve Kemal Bey’in Mühürdar’daki evine gelerek şehit cenazesini kaldırdı. Omuzlar üzerinde Kızıltoprak’taki Zühtü Paşa Cami’ne getirildi. Büyük bir törenle defnedildi ve işgallere karşı Türk halkının sloganı “Türklerin büyük şehidi Kemal Bey” bütün İstanbul’da yankılandı. Kemal Bey’in cenazesi Kadıköy Kuşdili mevkiinde toprağa verildi. Toprağa verildikten sonra yine bir Tıbbiyeli olan Tahsin Bey şöyle bir konuşma yaptı: “İngilizleri Odesa’dan attılar, haydi biz de İstanbul’dan kovalım. Ne bekliyoruz! Felaketimiz hazırlayan İngiliz’i yok etmek zorundayız.” Buna müteakip sekiz Türk genci tutuklandı. Damat Ferit hükümetinde de görev alan işbirlikçi Ali Kemal ise başyazarlığını yaptığı Peyam-ı Sabah gazetesinde cenaze töreni ile ilgili yazdığı yazıda töreni düzenleyen kurum ve kişileri suçlama gafletine düşüyor ve şu cümleleri kuruyordu: “Eğer kendi elimde olsa, Kemal Bey’e cenaze tertip eden ve yardım toplayarak Türklüğü dünya medeniyetine karşı bir kat daha lekeleyen gazeteleri bir daha çıkarmamak üzere kapatır ve bir daha çıkmamaları sağlardım” diyordu (Çakmak, 2015: 111-115, 142).

“Zavallı güzel İzmir. İstanbul’un ihanetine uğradı, Ali Nadir Paşa gibi bunamış âcizi Kolordu Kumandanı İzzet gibi bir haini de vali yaptılar. Nice zamandan beri Avrupa gazetelerinin açık yazdığı İzmir işgalini teshil bile ettiler” (Karabekir, 1960: 27). Kazım Karabekir Paşa İstiklal Harbimiz adlı eserinde İzmir işgali için bu cümleleri kuruyordu.

I. Dünya Harbinin acıları daha tazeyken daha büyük sorunlar yaklaşmaktaydı. 14 Mayıs’ı 15 Mayıs’a bağlayan gece İzmir’in işgal edileceği çevre ilçelere telgrafla bildirildi (Tınal & Arıcıoğlu, 2018: 514). Yunanlara yaptırılan işgalin altyapısı Paris Barış Konferansında yapılmıştı. Büyük Savaşın başlarında taraf bile olamayan Yunanistan, İtilaf Devletleri’nin galibiyeti kesinleşmeye yakın İngiltere’nin uydusu konumuna gelmişti. Bununla birlikte yüzyılı aşkındır Megali İdea hayalleri peşinde koşan Yunan yetkililerine yeniden gün doğmuştu. Barış konferansının şartlarını görüşmek ve belirli tespitler yapmak üzere 12 Ocak 1919’da Paris’te çalışmalar başladı. Galip devletlerin liderleri ise İngiltere David Lyod George, Fransa-Georges Clemenceau, Amerika Birleşik Devletleri-Woodrow Wilson, son olarak da İtalya-Vittorio Orlando. A.B.D. olaya sonradan dâhil olmuştu, esas başı çeken İngiltere ve daha sonra da Fransa’ydı. Galip devletlerin müttefiki olarak da Yunanistan Başbakanı Eleftherios Venizelos katılıyordu. Venizelos “Greece at the Peace Conference” Barış Konferansında Yunanistan başlıklı Yunan taleplerini bildiren bir metni 1919 Ocak’ının başında İtilaf Devletlerinin alt ve üst komisyonlarına sunuyordu. Yunan talepleri şu şekildeydi; Güney Arnavutluk (Kuzey Epir), Çatalca’yı da içine alacak şekilde Trakya, 12 Adalar, Rodos, Gökçeada, Bozcaada, İzmir ve çevresi, Ayvalık. Kıbrıs’ı da istiyorlardı ancak İngiltere ile

işin başında ters düşmek istemiyorlardı. İtalya ile de temkinli konuşuyorlardı ve elbette başkent İstanbul (Hayta, 2015: 128-129).

Yunanistan'ın gerekçesi ise hazırdı. Mütareke dönemince ve hatta bir asırdan fazla bir zamandır Batılı Devletlerin Osmanlı üzerinde en çok baskı kurdukları durumu bahane gösteriyorlardı. Türkler sözde gayrimüslim azınlıklara bilinçli baskı ve şiddet uyguluyor iddiasını ortaya atıyorlardı. Yunanların Batı Anadolu'da bir Helen devleti kurmanın tek yolu abartılmış nüfus istatistiklerinin yanında kara propaganda amacı taşıyan asılsız iddialardı. İtilaf Devletlerinin jandarmalığını üstlenen Yunanlara işgal için ön izin çıkmıştı. İzmir işgalinin daha ilk gününde katliamlar ve taşkınlıklar başladı. Onlarca Müslüman-Türk sivil halk katledildi. İzmir'in her yerine Rumlar ve diğer gayrimüslimler Yunan bayrakları astılar. İzmir'in Yunanistan'la birleşmesi için slogan atıyorlar, işgal donamasının körfezde görülmesiyle birlikte yaklaşık elli bin kişilik Rum ve Ermeni miting düzenledi. Şehrin neredeyse tamamı mavi beyaz kurdeleler ile doluydu. Şımarıklıklar bunlarla da sınırlı kalmadı, yerli Rum halkı işgal kuvvetlerinin Türklere yenik muamelesi yapmadıklarını ileri sürerek, tutum ve uygulamaların daha da sert olması gerektiği yönünde şikâyetlerde bulunuyorlardı. İngiliz ve Fransız destekli Yunan işgal kuvvetlerinin tutum ve davranışları İngiliz Yüksek Komiseri Amiral Calthrope'un öngörüsünün aksine Türk halkı üzerinde infial yarattı ve Milli Mücadelenin de fitilini tutuşturdu (Ediz, 2015: 36-37). Mustafa Kemal Paşa ise işgalden bir gün sonra 16 Mayıs'ta Karadeniz'e açılarak İstiklal Mücadelesine girişmişti.

Yunan askerleri eşliğinde sivil Rumların hukuka ve insan ahlakına uymayan davranışlarına ve cinayetlere karşı İstanbul hükümeti ancak İtilaf Devletlerine gerekli bazı görüşler bildirmekten başka bir şey yapmıyordu (Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 1919: 272.00.14.75.225). İtilaf Devletleri İstanbul hükümetinin bu taleplerini dinlemek bir yana dursun İngiliz askerlerinin bulunduğu bölgelere de bile Yunan askerleri Türk ve Müslümanlara çeşitli işkenceler yapıyordu. (Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 1919: 272.00.14.75.237). Rumların ve Yunan askerlerinin bu işkence ve zulmü yapmalarının gerçek nedeni ise Paris Barış Konferansı'nda Venizelos ve Yunan heyetinin İstanbul Rum Ortodoks Patrikhanesinin düzenledikleri sahte ikamet ve nüfus istatistiklerinin Batı kamuoyuna bir an önce ispatlama sevdalarıydı. Türklere çok olduklarını kanıtlamak içinde yine Balkanlar'da ve Doğu'da Müslüman Türklere uygulanan zalimce bir yöntemdi. Kadın, çocuk, yaşlı ve genç demeden korkunç işkence ve cinayetler işleyerek yerel halkın kalbine korku salmak ve geri kalanların aileleriyle birlikte bulundukları bölgelerden göç etmeleri sağlamak.

İstanbul hükümeti İzmir ve çevresinde Rum çetelerin işkenceleri sonucu Müslüman Türk ahalinin yerine Yunanistan'dan firar ve göç eden Rumların gelmesinin mümkün olmadığını bildirse de Yunan ve İtilaf Devletleri yetkilileri yine de bildiklerini okumaktan vazgeçemediler (Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 1919: 272.00.11. 15. 569).

III. İzmir'in İşgalinin Türk Halkı ve Milli Mücadele Üzerindeki Etkisi

16 Mayıs 1919 sabahı İstanbul'dan ayrılan Bandırma Vapuru ve bazı mürettebatının aklında Damat Ferit'in her an geri çağırabileceği kuşkusuna bir de İngilizlerin gemiyi vapuru batırma ihtimali de eklenmişti. İstanbul'dan çıktıkları sırada İngilizler Kız Kulesi önlerinde gemide silah araması yapıyorlardı. Mustafa Kemal ise söylediği şu sözlerle sadece kendi hislerini ve gemideki diğer mürettebatın değil, istiklale ve mücadeleye inanmış milyonlarca Türk halkının duygu ve düşüncelerine sözcü oluyordu. Mustafa Kemal Paşa diyordu ki: "Ne kadar ahmaklık! (İngiliz askerleri için) Silah ile mühimmat arıyorlar. Biz ise kafamızla imanımızı götürüyoruz" (Ergül, 2015: 123).

Damat Ferit'in haberlere yasak getirmesi nedeniyle halkta sakinlik hâkimdi. Ancak kendisi ve padişah dahi İtilaf Devletlerinin bu kadar ileri giderek İzmir ve çevresini Yunanlara işgal

ettireceklerini beklemiyordu (Jaeschke, 2011: 81). Venizelos'un Paris Barış Konferansı'nda İngiltere'yi arkasına alarak ortaya koyduğu isteklerine İtilaf Devletleri ve Yunanların "Asiler" olarak adlandırdığı Kuvayı Milliye dikilmişti. Sonu gelmez kanlı çarpışmalar esas şimdi başlıyordu. Şeref ve haysiyet kırıcı davranışları Türklere birlik olmaktan başka bir çare bırakmamıştı. İlk başlarda alınan düzensiz kuvvetlerle alınan başarılar karşısında Yunan ordusu ilk şaşkınlığı üzerinden atınca, İngiliz parası ve Fransız silahları ile donatılmış düzenli orduları daha da acımasızlaştı ve ileri harekâta koyuldu. Yerel anlamda liderleri olan Kuvvacıların ülke çapında birlik olmaları ve düzenli bir sisteme hareket etmeleri gerekiyordu. Artık bu saatten sonra Türklerin, Mustafa Kemal önderliğinde vatanseverlik davasına karşı derin bir sevgi ve saygı duymaktan başka düşünceleri olamazdı (Jaeschke, 2011: 86).

Emperyalist güçler sadece kendi çıkarlarını düşünen ve son derece de katı sömürgeci kurallarıyla durmak bilmeyen saldırılarla Türk milletinin en tabi hakkı olan yaşama hakkına kastediyorlardı. Mustafa Kemal Paşa ve silah arkadaşları dünya tarihinde belki de eşine çok az rastlanır bir Milli Mücadele savaşı başlattılar. Musul'un, İskenderun'un, İstanbul'un ve son olarak da İzmir'in hem de Yunanlar tarafından işgal edilmesi, sivil halkın katliama ve aşağılanmalara uğraması bardağı taşıran son damla olmuştu. Türk-Müslüman çeteleri sözde teftişe gidip eğer Rum ve Ermenilerin iddia ettiği gibi bir durum varsa gerekli tedbirleri almak için gittiği Samsun'da bir milleti yeniden uyandırıyor. Bu durum elbette en çok İngilizler ile İstanbul'u rahatsız etti ve Mustafa Kemal Paşa derhal geri çağırıldı. Dönerse tutuklanacağını biliyordu, eğer dönmezse de onun ölüm olacağını biliyordu, ancak yine dönerse Türk Milleti'nin de yok olacağından endişe duyuyordu. Çok sevdiği askerlik mesleğinden milleti için istifa etti ve mücadeleye sivil olarak devam etme kararı aldı. İki yere hitaben istifa mektubu yazdı. Biri İstanbul'a diğeri de Kolordu Komutanlarına hitabendi. Mustafa Kemal mektupta şunları söylüyordu: "Mübarek vatan ve milleti parçalanmak tehlikesinden kurtarmak ve Yunan ve Ermeni emellerine kurban etmemek için açılan milli mücadele uğrunda, milletle beraber serbest surette çalışmaya resmi ve askeri sıfatım artık mani olmaya başladı. Bu mukaddes gaye için milletle beraber nihayete kadar çalışmaya mukaddesatım adına söz vermiş olduğum için, pek aşığı bulunduğum yüce askerlik mesleğine bugün veda ve istifa ettim. Bundan sonra mukaddes milli gayemiz için her türlü fedakârlıkla çalışmak üzere sine-i millette mücadele eden bir fert olarak bulunmakta olduğumu, tekmil Müdafaa-ı Milliye ve Redd-i İlhak cemiyetlerine ve mülkiye merkezleri ile askerlik şubeleri vasıtasıyla vatanın en ücra köşesine kadar tebliğ ve anlatılmasına aracılığınızı ve hızlı vatanperverane yardımlarınızı rica ederim. 3. Ordu Müfettişi, Fahri Yaveri Şehriyari, Mirliya Mustafa Kemal" (Saray, 2010: 10-11).

IV. İşgalden Zafere Anadolu ve İzmir

İşgalin belki de en acısını İzmir yaşadı. Her şey aslında burada başladı ve burada bitti. Balkan felaketinin ardından Anadolu'ya yoksulluk, hastalık ve büyük dramlar yaşayarak, ailelerini kaybetmiş yüzbinlerce Müslüman-Türk insanı zorunlu göç etti. Vatanlarını, evlerini ve ailelerini daha birkaç yıl önce kaybetmiş bu insanlar, bir başka travmayı daha yaşadı ve yine kendi öz vatanında mülteci konumuna düştü.

Girit'ten, diğer adalardan ve Balkanlardan gelen Türk mültecilere Hilali Ahmet Cemiyetince yardımlar toplanıyordu. Yine mülteci durumuna düşen İzmirli Türk halkı Balıkesir, Soma, Afyon, Denizli gibi çevre illere ve ilçelere göç ediyorlardı (Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 1919: 272. 00. 12. 38. 2713). Yunan Venizelos ve İngiliz Lyod George'un entrikaları sonucunda da İzmir ve Batı Anadolu'ya Yunanistan ve adalardan akın akın Yunan ve Rum nüfus geliyordu. Gelenlerin isim listesi devletin elindeydi (Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 1919: 272. 00. 11. 15. 549). Ancak devletin eli güçsüzdü. Hatta içlerinde gelmeleri yasak olanlar dahi vardı (Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 1919: 272. 00.11.15.565).

İşyanlar ve olaylar sadece İzmir ile de sınırlı değildi. Türkiye'nin dört bir yanında savaş ve mücadele vardı. Yunanistan'ın gözü her yerdeydi. Yunan asker ve subaylarının birliklerine katılması

ve savaşmaları için kiliseler aracılığıyla propaganda ve çağrılar yapıyordu. 3 Ağustos 1921’de Fener Rum Patrik Vekili, Patrikhanenin balkonuna çıkarak Yunan ordusunun başarıları hakkında bir konuşma yaptı. 27 Ağustos 1921’de de Pontus meselesi yeniden canlandırılıyordu. 17 Eylül 1921’de ise yeni bir bildiri yayınlayan Patrikhane bu seferde İstanbul Rumlarını fiili olarak Yunan ordusuna yardıma çağırıyordu. Doğu’da ve Güney Anadolu’da ise Ermeni çeteleri katliamlar yapıyordu (Kurt, 1995: 39).

Batılı Devletlerin ve Yunanistan’ın Küçük Asya dedikleri Batı Anadolu için Rum-Ortodoks cemaatleri bir rapor hazırlamışlardı. Buna göre Küçük Asya Rumları Balkanlardakilerden farklıydı ve farklı karakterde tehditlerle karşı karşıydılar. Ekümenik Ortodoks Hristiyanlık esas bağı oluşturuyordu. Farklı dillerde diğer bir sorundu. Bölgelere göre de hissedilen Helen milliyetçiliği ve Ortodoks Hristiyanlık değişkenlik gösteriyordu gibi yorumlar yapıldı (Eksertzoglou, 2004: 62-63).

1920 senesi Türk Milleti için umudun kan, gözyaşı ve alın terinin içinde yeşerdiği bir sene olmuştur. Bir yanda Ankara’da Büyük Millet Meclisi kurulmuş, diğer yandan da yukarıda değindiğimiz gibi Türk halkına saldırılar şiddetini giderek arttırarak devam etmiştir. Fener Rum Patrikhanesi Partik vekili Dorotheos Mammelis, İngiltere Canterbury Başpiskoposuna 24 Şubat’ta gönderdiği mektubunda şunları söylüyordu: “Türkleri İstanbul’dan çıkararak, Doğu’da Hristiyanlığı yeniden diriltiniz ve Ayasofya’yı özgürlüğüne kavuşturunuz. Ayaklar altında ezilmekte olan haç adına size başvuruyoruz.”

İngiliz Başpiskoposun Mammelis’e 2 Mart’ta yazdığı cevap mektubunda ise şunlar yazmaktadır: “Emelinin, Hristiyan halkının ve Doğu’nun kutsal Ortodoks dininin Türk boyunduruğundan daimi olarak kurtarılması olduğunu ve bu konuda, diğer İngiliz piskoposlarıyla birlikte İngiliz yönetiminin ikaz edildiğini” bildirdi (Sonyel, 2012: 139).

Yunanistan’da Anadolu’daki gayrimüslimleri de kullanarak Batı Anadolu bölgesinde Müslümanlara baskı ve zulümlerini arttırmıştı (Bilgin, 2016: 48). Ancak her ne yaparlarsa yapsınlar İtilaf Devletleri, Yunan ordusu, Rum, Ermeni çeteleri ve diğer karşı grubun hedef ve stratejileri hüsrana sona erdi. İzmir’de kor alev haline dönüşen kıvılcımlar 9 Eylül 1922’de İzmir’in Mustafa Kemal Paşa önderliğindeki muvazzaf Türk Ordusu tarafından kurtarılması ile sonuçlandı. Bu ara dönemde Büyük Taarruza kadar birçok savaş ve çatışma yaşandı. Sakarya Meydan Muharebesinden önce Kütahya ve Eskişehir yenilgisi belki de Mustafa Kemal hariç herkesin zihninde her şeyin sonu olarak algılsa da o zaferin o an kazanıldığını biliyordu. Düşmanı milletin mahremi sinesinde boğacağım diyordu ve yaptı da.

11 Ekim 1922 tarihinde İzmir’den ayrılan bir İngiliz ajanının (askeri ateşe) 17 Ekim tarihli gizli istihbarat raporunda şu bilgiler veriliyor: “Mustafa Kemal’in stratejik planı bugüne kadar hiçbir aksaklık çıkmadan başarılı olmuştur. 26 Ağustos’taki (Büyük Taarruz) genel saldırı çok büyük bir gizlilik içinde hazırlanmış ve uygulanmıştır. Bu planı birkaç gün öncesine kadar en fazla üç kişi biliyordu. Boğazlara ve Marmara Denizine kadar ulaşan Mustafa Kemal’in öncelikli amacı Trakya ve İstanbul’u ele geçirmek, daha sonra da Musul’u yeniden fethetmektir. Birinci amaç gerçekleştirilmeden ikincisine geçilmeyecekti” (İngiliz Dışişleri Arşivi, FO 371/8909/E 1214).

İngiliz destekli Yunan ordusu topyekûn bir bozguna uğrayarak tarihlerine de Ön-Asya ya da Küçük Asya Felaketi olarak da geçecek olan çok ağır bir yenilgi almıştır. Dumlupınar Meydan Muharebesinden sonra İzmir’in düşman işgalinden kurtuluşuna kadar harbin seyrini bildiren telgraflar cepheden Başkomutanlık Karargâhına çekildi (Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 1922: 030. 10. 00. 54. 355). Süvari Kumandanı Mürsel Bey ise, 9 Eylül 1922, saat 10.30’da İzmir’e girdiğini bildiriyordu (Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 1922: 030 10. 00. 54. 354. 37). Ayrıca İzmir’in kurtuluşunda üstün hizmetler gösteren 5. Kolorduya mensup 3 Süvari Alayı Sancağına İstiklal Madalyası verildi (Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 1922: 030. 10.00. 194. 326. 23).

İzmir'den sonra sıra İstanbul'du ve İngiltere ile süren birkaç haftalık sinir harbini yine muzaffer Türk Ordusu ve Kumandanı Mustafa Kemal Paşa kazanmıştır. İlk önce İsmet (İnönü) Paşa başkanlığında Mudanya Ateşkes Antlaşması imzalanmış, daha sonra da Türkiye Cumhuriyeti'nin tapusu olan Lozan Antlaşması imzalanmıştır. Mudanya ve Lozan'daki başarının ardından İsmet Paşa'ya tebrik telgrafları yağmıştır (Eyyupoğlu, 2002: 253).

Sonuç

Yüzyıllarca Müslüman-Türklerle yan yana ve genelde huzur içinde yaşamış olan Müslüman ve gayrimüslim haklar daha sonra Batılı Devletlerin emperyalist çıkarları ve emelleri doğrultusunda Osmanlı Devletine karşı bir siyasi piyon olarak kullanılmak istenmişlerdir. Osmanlı Devleti'nin her alanda iyice güçten düşmesini fırsat bilen gerek İtilaf Devletleri gerekse de müttefiki olduğu Almanya'nın tek bir amacı vardı o da Osmanlı Devleti'ni bölüp parçalamak ve mirasına el koymaktı. Balkanlarda başlayan isyan ve ayaklanmalar imparatorluğun dört bir yanına sıçramıştı. Bu isyanlardan en etkiliisi Yunan isyanlarıydı çünkü Rum-Yunanlar ticari ve sosyal alanda Yahudiler hariç diğerlerinden çok daha üstün ve kolektif bir bilinçle hareket etmişlerdir.

Günümüz modern Batı dünyasının temel taşlarından en önemlisi de Antik Yunan mirası olduğundan her alanda diğer azınlıklardan daha üstün tutulup korunup kollanmışlardır Batı tarafından. Rum Ortodoks Kilisesinin de payı çok büyüktür ve hemen her yerde etkiliydiler. Türkler ise 93 Harbi diye anılan Osmanlı-Rus Harbi ve Balkan Harbine kadar durumun bu kadar vahim olacağını belki de akıllarına bile getirmemişlerdi. Ancak birkaç yerde de değindiğimiz gibi, özellikle de Balkanlarda başlayan sistematik katliam ve çatılmalar, Müslüman ve Türkleri bölgelerinden zorunlu göçe zorlamıştır. Buna benzer olaylar Osmanlı Devleti'nin hemen her bölgesinde olmuştur. Bu sistemi sadece Hristiyanlar Müslümanlara uygulamadı, Müslüman Arap aşiretleri de de Müslüman Türklere aynısı Ortadoğu'da yaptı.

Balkanlardan ve Ege adalarından zorunlu göç eden Türkler yakın olduğu için Batı Anadolu'ya yerleştiler. Batı Anadolu'nun da birkaç sene sonra yine zihinlerindeki aynı zalim düşman tarafından işgal edilmesi, hem kendilerini hem de Milli Mücadelenin ve I. Dünya Savaşı'nın Balkan Türkü kökenli subaylarını da çok tedirgin etmişti. Anadolu'dan başka da gidecek yeri yurdu olmayan Türkler, Mustafa Kemal Atatürk ve silah arkadaşlarının ardı sıra birlik oldu ve belki de dünyanın en haklı Milli Mücadelesini yokluklar içinde başlattı ve kazandı. Her şey İzmir'de başladı ve İzmir'de bitti.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

T.C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivleri

İngiliz Dışişleri Milli Arşivi

Kitaplar

Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi, Osmanlı İmparatorluğu'nun Siyasi ve Askeri Hazırlıkları ve Harbe Girişi, Cilt I, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1991.

EKSERTZOGLOU, Haris, Osmanlı'da Cemiyetler Ve Rum Cemaati, Dersaadet Rum Cemiyet-i Edebiyesi 1861-1911, Çev: Foti Benlisoy ve Stefo Benlisoy, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, Şubat 2004.

ERGÜL, Teoman, Vahideddin-Mustafa Kemal Ekseninde Milli Mücadele, Kesişen, Çatışan ve Değişen Yaşamlar, 2. Baskı, Akılçelen Kitaplar, Ankara, 2014.

EYYUPOĞLU, İsmail, Mudanya Mütarekesi, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2002.

-
- HAYTA, Necdet, 1911'den Günümüze Ege Adaları Sorunu, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2015.
- KANDAŞ, A. Burak, Çanakkale'de İtilaf Donanması'na Vurulan Büyük Darbe (Mayıs 1915 Harekâtı), Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2017.
- KANSU, Mazhar Müfit, Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber, Cilt 1, TTK Yayınları, Ankara, 2008
- KARABEKİR, Kazım, İstiklal Harbimiz, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960.
- KURT, Yılmaz, Pontus Meselesi, TBMM Kültür, Sanat Ve Yayın Kurulu Yayınları, No:68, Ankara, 1995.
- SONYEL, Salahi R., Kaygılı Yıllar, Gizli Belgelerde Kurtuluş Savaşı'nın Perde Arkası (1918-1923), Remzi Kitabevi, I. Baskı, İstanbul, Kasım 2012.
- TINAL, Melih, ARICIOĞLU Samet, Milli Mücadele'de Soma, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, XVIII/37, 2018 Güz, ss.511-530.

Makaleler

- AKŞİN, Sina, Siyasal Tarih (1908-1923), Türkiye Tarihi, Çağdaş Türkiye Tarihi 1908-1980, Ed: Sina Akşin, Cem Tarih Yayınları, 4. Cilt, 7. Basım, Ekim 2002.
<https://doi.org/10.1501/tarar.0000000269>
- BİLGİN, Taner, Savaş Yıllarında Anadolu Rumlarının Yaşadığı İkilem (1919-1922), VAKANÜVİS- Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi, Vol. 1, No 1, Mart 2016.
<https://doi.org/10.24186/vakanuvis.233675>
- ÇAKMAK, Fevzi, Milli Mücadelenin Tıbbiyeliler Tarafından Desteklenmesi ve Darülfünun Boykotu, Ed: Eren Akçiçek, Fevzi Çakmak, Vatan ve Sıhhat Tıbbiyenin Yurtseverliği, Bulaşıcı Hastalıkları Önleme Derneği, İzmir, Ekim 2015.

Sürelî Yayınlar

Cumhuriyet Gazetesi